

Сьох Катерина Ярославівна,
викладач кафедри Конституційного
права та прав людини НАВС,
кандидат юридичних наук

ЮРИДИЧНІ ГАРАНТІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ РЕФОРМ

Дослідження гарантій конституційного права громадян України на державну службу є досить актуальною темою, оскільки Україна перебуває в стані реформування публічної служби. Гарантії, по-перше, характеризують і підтримують демократичні основи розвитку суспільства; по-друге, генетично пов'язані з правами людини і громадянина, по-третє, опосередковують здійснення інших суб'єктивних прав; по-четверте, ґрунтуються на положеннях міжнародних універсальних і національних актів.

Слід підкреслити, що гарантії права громадян України на державну службу є основою органів державної влади, оскільки виступають елементом правового статусу цих органів.

Саме поняття гарантій є одним з ключових в теорії права, у галузевих науках. У науці не існує одностайності стосовно визначення юридичних гарантій прав, і тому як юридичні гарантії конституційних прав і свобод може розглядатися будь-який правовий феномен, якщо він сприяє втіленню основних прав і свобод у життя [6, с. 41].

Гарантії для державного службовця – це встановлені в законодавстві основні положення, що характеризують соціально-правовий аспект статусу державного службовця. До них належать нормативно визначені міри економічного, соціального, організаційного та правового характеру, спрямовані на забезпечення реалізації загальних прав і обов'язків державного службовця та ефективного виконання посадових повноважень.

Конституційні гарантії прав і свобод людини та громадянина включають правові процедури їх реалізації, право знати свої права і обов'язки, право на юридичну допомогу, в т. ч. безкоштовну, на судовий захист, на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, посадових та службових осіб на відшкодування за рахунок держави чи органів самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої їм незаконними рішеннями, діяльністю чи бездіяльністю, встановлення юридичної відповідальності за обмеження чи порушення прав людини [5, с.170].

Вивчаючи юридичні гарантії конституційного права громадян на державну службу можна сказати, що це відображена у нормативно-правових актах сукупність умов, способів та засобів за допомогою яких визначаються умови і порядок реалізації, здійснення прав і свобод особи, а також їх охорона, захист та відновлення в разі порушень. Вони закріплені: 1) Законі «Про державну службу» «Про запобігання корупції»; 2) Кодексі законів про працю України; 3) підзаконних нормативно-правових актах; 4) Конституції України.

Нормативно-правове забезпечення гарантій права громадян на державну службу закріплене перш – за все в ст. 38 Конституції України. Де чітко зазначено, що кожен громадянин України має рівний доступ до державної служби [3]. Зокрема, в Законі України «Про державну службу» гарантіям на даний вид служби присвячений цілий VI розділ.

В Кодексі законів про працю України гарантіям присвячені: ст. 5 «Гарантії забезпечення права громадян на працю», ст. 22 «Гарантії при укладанні, зміні та припиненні трудового договору», ст. 184 «Гарантії при прийнятті на роботу і заборона звільнення вагітних жінок та жінок, які мають дітей». Також, гарантіям працівників присвячені глави VIII «Гарантії і компенсації», XIX «Гарантії про покладання на працівників матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну підприємств, установі, організації».

Аналізуючи нормативне забезпечення гарантій на державну службу, можна сказати що державному службовцеві гарантується: належні умови праці, які забезпечують ним виконання їм службових обов'язків; заробітна плата та інші виплати, передбачені законами та нормативно-правовими актами; щорічна оплачувана відпустка; медичне обслуговування державного службовця та членів його сім'ї; перепідготовка (перекваліфікація) та підвищення кваліфікації зі збереженням грошового утримання на період навчання; обов'язковість згоди державного службовця на переведення на іншу державну посаду державної служби, за винятком передбаченим законодавством; пенсійне забезпечення за вислугу років і пенсійне забезпечення членів сім'ї державного службовця в разі його смерті, що настала у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків; захист державного службовця та членів його сім'ї від насилля, погроз, інших неправомірних дій у зв'язку з виконанням ним посадових обов'язків у порядку, визначеному законом.

Як зазначає В.А. Побережна, сучасний представник влади має бути наділений не лише відповідними повноваженнями, але й певним комплексом особистих моральних та психологічних якостей. Він має бути авторитетним, інтелігентним, поінформованим та обізнаним у сферах, пов'язаних з його діяльністю: економічних законах, законодавстві про працю, сучасних методах управління, особливостях його регіону тощо. Крім того, важливу роль відіграє психологічна сумісність конкретного представника із колективом [3].

Нажаль, нормативно-правовими актами не вичерпується весь перелік гарантій для державного службовця. Хотілося б зазначити, що така гарантія, як соціальний захист державного службовця при ліквідації чи реорганізації органу державної влади і яка прописана в чинному законодавстві, але є не достатньо захищена державою. Відповідно до ст.43 Закону України «Про державну службу» зазначено, що у разі реорганізації чи ліквідації органу державної влади керівник державної служби письмово повідомляє державного службовця

не пізніш як за 60 календарних днів до зміни істотних умов державної служби, крім випадків підвищення заробітної плати. У разі незгоди державного службовця на продовження проходження державної служби у зв'язку із зміною істотних умов державної служби він подає керівнику державної служби заяву про звільнення на підставі статті 83 цього Закону або заяву про переведення на іншу запропоновану йому посаду не пізніш як за 60 календарних днів з дня ознайомлення з повідомленням про зміну істотних умов державної служби. На нашу думку, було б доцільно при неможливості працевлаштуванні законодавчо встановити гарантію перепідготовки державних службовців за іншою спеціальністю, спрямовану на державну службу, із збереженням на період навчання заробітної плати. Це дасть можливість підготувати якомога більше висококваліфікованих державних службовців. Оскільки, значна частина досвідчених службовців після реорганізації залишають державну службу взагалі.

Кожна з вищеперерахованих гарантії, по-своєму, важлива для ефективного проходження державної служби, на наш погляд, якщо держава та органи державної влади на законному рівні будуть забезпечувати комплекс цих гарантій це дасть можливість в повному обсязі реалізувати конституційне право громадян на державну службу.

Разом з тим, пропонуємо на законодавчому рівні передбачити гарантію, яка б під час реорганізації чи ліквідації державного органу, забезпечила право громадян на державну службу у разі неможливості подальшого працевлаштування встановити гарантію перепідготовки державних службовців за іншою спеціальністю, спрямовану на державну службу, із збереженням на період навчання заробітної плати. Це дасть можливість підготувати якомога більше висококваліфікованих державних службовців. Оскільки, значна частина службовців після реорганізації залишають державну службу взагалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс Законів про працю України від 10.12.1971 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
2. Конституція України// Відомості ВРУ. 1996. №30. Ст.141/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/>
3. Побережна В.А. Місце політичних партій у формуванні державної кадрової політики в органах місцевого самоврядування/ В.А. Побережна/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10pvaoms.pdf>
4. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р.// Офіційний вісник України. 2015.
5. Руднева О.М. Гендерна рівність у праві України: дис...канд.юрид.наук. Харків. 2002. 178 с.
6. Типовий порядок формування кадрового резерву в органах місцевого самоврядування, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24.10.2001 р./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1386-2001-%D0%BF>